

«**Mi a művészet?**» Tolsztoi Leo gróf könyve. (Ford. Hegedüs Pál, fő-reálisk. tanár.)— Szeged, Gönczi I. József könyvkiadása. Ára 3 korona.

Gyakran nehéz dolog tiszteletben tartani a mások véleményét s meggyőződését; tisztelés helyett az ember jobbára csak kíméli — és mellőzi, csak a saját isteneit tisztelve, a maga eszméiben s ezek győzelmében bizva, ezeket valósíttatva. Azonban Tolsztoi meggyőződései és különvéleményei oly tiszteletreméltó forrásból fakadnak és tisztelni való czélra törnek, hogy érdemüket az ember akkor sem tagadja, mikor síkra száll ellenük. Hiszen még a manchai lovag nemes érzületét is el kell ismernünk, bár gondolkodását és teiteit nem követjük.

A pædagogia szempontjából mindenestre figyelemreméltó Tolsztoi alapelve: az askesis és vallásosság, a melynek szolgálatába ő a művészetet is parancsolja. Könyvében végig ennek a szükségét, követelésének jogosultságát hangoztatja és bizonygatja, több következetességgel, mint meggyőző erővel. A könyv így nem a megszokott értelemben vehető æsthetika, hanem csak e szó első jelentése szerinti, azaz: az érzésről és érzületről elmélkedő munka. Széptana nincs, a szépről negative beszél, azaz. elősorolja az e tárgygyal foglalkozott nagyobb elméknek, Baumgartentől Volkeltig (ő Folgeldtnek írja — legalább a magyar fordítás így rögzítette meg; a mű orosz illetőleg francia eredetijét nem láttam), meghatározásait, s ezeknek valóban tetemesen eltérő voltából azt a következtetést vonja le: lám, ezek egymást rontják le, tehát egyiknek sincs igaza — igaz azonban az, hogy a művészetnek a széphez (és viszont) semmi köze!

Ez a tétel ugyan Tolsztoinak csak talált gyermeke, más az apja, de ő oly gonddal táplálja és öltözteti, mintha jogosult trónkövetelő volna, nem pedig csak a felséges, hatalmas és kiméletlen igazság oroszlanbőrébe bujtatott valami. Igaz, hogy általában nem lehet arra törvényt hozni, hogy az író melyik eszméjét mikor dolgozza ki; de ebben az esetben, mikor nem szépműről van szó, a melynek megalkotásához bizony szépen várni kell az ihlet óráira, hanem egy tanról, elméletről, rendszerről, a melynek logikus kiépítéséhez csak az egyenes irányban tovább gondolkodás jőzan, mondva-csinált munkája kell: itt én különösnek és jellemzőnek találok, hogy Tolsztoi, a ki maga is művész, a szakmájába vágó tanhoz 15 éven át keresgelte össze az argumentumokat, holott az ő vallásos főelvét már vagy 40 év óta vallja. Nagyon erőltetettnek kell lennie a művészet és a vallás köteles kapcsolatáról szóló okoskodásnak, hogy másfél évtizeden át kellett gyalulgatni, ragasztgatni, forrasztgatni, kalapálni tényezőin, míg valahogyan egygyé elegyedtek.

Egy nehézséget Tolsztoi nagyon kényelmesen megkerül: igazi, helyes (a magyar fordítás szavával: jó) művészetnek nevezi a vallásos művészetet; rossz művészet tehát mindaz, a mi bár a művészet mód-

jára lép fel, de célja nem épen a vallásos érzés és gondolkozás sz-
lárdítása. Művészet, szerinte, mindaz, a mi a sokaságot egy (és pedig
vallásos) érzelemben egyesíti. Tolsztoi elfogultsága akkora, hogy nem
átallja a művészetet tárgyszegénységgel vádolni, s hozzáteszi: bezzeg
kimeríthetetlen sok témája volna a művészetnek, ha megmaradna a
vallásos irány korlátai közt!

Pædagogusnak azért érdemes ezt az æsthetizáló könyvet végig-
olvasni, mert részleteiben sok igazságot tartalmaz, iránya pedig olyan
nemes, hogy számára az ifjúság vezetésénél, művészeti oktatásakor, a
számos követelmény közt szívesen biztosítanók az első helyet. De
kizárólagosnak, egyedül boldogítónak mindaddig nem tarthatni, vala-
mig a léleknek nem kizárólag a vallásosság lesz szükséglete.

A mi pedig azt a törekvést illeti, hogy a művészet a szépet nél-
külözze: tény az, hogy a szépnek szeretete, a szépnek és szebbnek élvez-
zésére törekvés mindenekfölött természetes és a normális lélekből ki
nem irtható. A ki ezzel nem számol: az nem lehet jó pædagogus. +

«Richard Wagner als Erzieher.» Ein Wort für das deutsche Haus
und für die deutsche Schule. Von Dr. Alexander Wernicke, Director
der Oberrealschule u. Professor an der Techn. Hochschule in Braun-
schweig. (Langensalza, 1899, Beyer & Söhne.) 128 l., ára 1 márka.

Első gondolatom e cím megpillantásakor az volt, hogy ilyen
könyvünk magyarban nincs. «Arany János nevelő hatása»; «A nevelő
Erkel Ferencz»; «Hogyan nevel Greguss Ágost» — ilyesféle című és
tárgyú könyv nem foglalokzik magyar költővel, magyar zeneköltőve
vagy gondolkozóval. Hogy miért nem? az olvasó úgy is tudja. Második
észrevételem a könyv alcíme volt: «a német otthon és német iskola
számára». Tehát nemzeti szempont, a mit sokan elfelejtnek, mikor a
mi nagy embereinkről írnak. Nem tehetek róla, de azt is leolvastam,
hogy a szerzőnek kétféle állása van, még pedig nagyon szépek: tout
comme chez nous; de az már megint elüt — sajnos — a magyar viszo-
nyoktól, hogy Wernickének 1894 óta ez már hatodik bölcselkedő munkája.
Legyen szabad az előzőnek címét, az érdeklődők számára, ideiktatnom:
«Die mathematisch-naturwissenschaftliche Forschung in ihrer Stellung
zum modernen Humanismus».

Az előttem fekvő könyv egyébiránt különlenyomat a Rein-féle
«Encyklopædisches Handbuch der Pädagogik»-ból, tehát teljességgel
nem hasonlíthat a hasonló címmel régebben megjelent munkákhoz, a
melyekről hadd jegyezzem itt meg, hogy a szerencsés címével «iskolát
csinált» terjedelmes röpirat: a sokoldalú, szellemes és szókimondó